

*Základní škola Orlová-Poruba Jarní 400 okres Karviná,
příspěvková organizace IČ: 75 02 66 78
tel.: 59 65 203 29 nebo 739 651 328
www.zsjarni.org e-mail: zsjarniorlova@seznam.cz*

ID: 8nnmqkg

Program proti šikanování

Program proti šikanování

Cíl: předcházet výskytu šikanování u žáků školy (případně snížit výskyt šikany), zajistit dostatek informací o tomto jevu, zvyšovat odolnost vůči tomuto jevu, poradenství a včasnou intervenci v případě výskytu šikany ve škole, určen žákům, pedagogům i rodičům.

Legislativní východiska:

- Metodický pokyn ministryně školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikany ve školách a školských zařízeních (č.j. MSMT-21149/2016) a Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí a mládeže (Dokument MŠMT č.j.: 21291/2010-28),
- Metodický pokyn MŠMT k výchově proti projevům rasismu, xenofobie a intolerance, č.j.: 14 423/1999-22,
- Metodický pokyn ministra školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízeních č.j.: 24 246/2008-6,
- Spolupráce předškolních zařízení škol a školských zařízení s Policií ČR při prevenci a při vyšetřování kriminality dětí a mládeže a kriminality na dětech a mládeži páchané č.j.: 25 884/2003-24,
- Pravidla pro rodiče a děti k bezpečnějšímu užívání internetu Č.j.: 11691/2004-24,
- Metodický pokyn k zajištění bezpečnosti ochrany zdraví dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních zřizovaných MŠMT, č.j. 37 014/2005,
- Usnesení vlády ČR č. 1139/2008 k Národní strategii prevence násilí na dětech v České republice na období 2008 – 2018,
- pravidla chování žáků uvedená ve školním řádu.

Šikanování

Šikanování je jakékoliv chování, jehož záměrem je ublížit, ohrozit nebo zastrašit žáka, případně skupinu žáků či učitele. Spočívá v cílených a opakovaných fyzických a psychických útocích jedincem nebo skupinou vůči jedinci či skupině žáků, kteří se neumí nebo z nejrůznějších důvodů nemohou bránit. V případě šikany učitele je snaha ublížit profesionálně. Šikanování je mimořádně nebezpečná forma násilí, která ohrožuje základní výchovné a vzdělávací cíle školy. Šikana je zvláště zákeřná, protože často zůstává dlouho skrytá. Vzhledem k tomu, že šikana se v zárodečných fázích vyskytuje v téměř každé škole, je potřeba věnovat tomuto jevu zvláštní pozornost. Důraz je nutné zaměřit na vytváření dobrých vztahů uvnitř třídních kolektivů, zabývat se jimi ještě před vznikem šikanování. Na prevenci šikany i při řešení jednotlivých případů spolupracují pedagogičtí pracovníci podle předem dohodnutých postupů viz dále.

Znaky šikanování

Nepřímé (varovné) znaky šikanování – upozornění pro učitele

- Žák je o přestávkách často osamocený, ostatní o něj nejeví zájem, nemá kamarády.
- Při týmových sportech bývá volen do mužstva mezi posledními.
- O přestávkách vyhledává blízkost učitelů.
- Má-li promluvit před třídou, je nejistý, ustrašený.
- Působí smutně, nešťastně, stísněně, mívá blízko k pláči.
- Stává se uzavřeným.
- Jeho školní prospěch se někdy náhle a nevysvětlitelně zhoršuje.

- Jeho věci jsou poškozené nebo znečištěné, případně rozházené.
- Mívá zašpiněný nebo poškozený oděv.
- Stále postrádá nějaké své věci.
- Odmítá vysvětlit poškození a ztráty věcí nebo používá nepravděpodobné výmluvy.
- Mění svoji pravidelnou cestu do školy a ze školy.
- Začíná vyhledávat důvody pro absenci ve škole.
- Na těle má odřenin, modřiny, škrábance nebo řezné rány, které nedovede uspokojivě vysvětlit.
- Zejména je třeba věnovat pozornost mladším žákům nově zařazeným do třídy, neboť přizpůsobovací konflikty nejsou vzácností!

Přímá šikana

- Posměšné poznámky na adresu žáka, pokořující přezdívky, nadávky, ponižování, zraňující komentáře k rase, národnosti, sexualitě, hrubé žerty na jeho účet. Neverbální podobou jsou urážlivá gesta, zvuky, zírání, výhružné výrazy ve tváři, ničení nebo schovávání věcí. Rozhodujícím kritériem je, do jaké míry je daný žák konkrétní přezdívkou nebo "legrací" zranitelný.
- Kritika žáka, výtky na jeho adresu, zejména pronášené nepřátelským až nenávistným nebo pohrdavým tónem.
- Nátlak na žáka, aby dával věcné nebo peněžní dary šikanujícímu nebo za něj platil.
- Příkazy, které žák dostává od jiných spolužáků, zejména pronášené panovačným tónem, a skutečnost, že se jim podřizuje.
- Nátlak na žáka k vykonávání nemorálních až trestných činů či k spoluúčasti na nich.
- Honění, strkání, šťouchání, rány, kopání, plivání, tahání za vlasy, které třeba není zvlášť silné, ale je nápadné, že je oběť neoplácí.
- Rvačky, v nichž jeden z účastníků je zřetelně slabší a snaží se uniknout.
- Důvodem šikany je jakákoliv odlišnost (fyzická zdatnost, vzhled, inteligence, ekonomická odlišnost, víra, sexuální orientace).

Nepřímá šikana

- Útočník působí bolest tak, aby to vypadalo, že takový záměr ve skutečnosti nemá. Agresor využívá prostředníka.
- Záměrná ignorace, izolace žáka nebo učitele, rozšiřování zákeřných pomluv nebo lží.
- Neoprávněná nařčení učitele, ničení jeho pověsti a reputace, ponižování učitele před ostatními žáky, nepříjemná sexuální provokace.

Kyberšikana

- Zakládání falešných profilů na jméno žáka či učitele s dehonestujícím obsahem.
- Prezentace zraňujících komentářů na webu, rozesílání výhružných SMS nebo e-mailů.
- V prostředí internetu může být svědkem kyberšikany i několik tisíc lidí.
- Vždy, když probíhá klasická šikana, je nutné zjistit situaci oběti v kyberprostoru.

Šikanou není

- Škádlení nebo agrese, kterou žák umí opětovat, bránit se, zastavit ji. Ve chvíli, kdy je žák bezradný a bezmocný a agrese pokračuje, pak toto chování přerůstá v šikanu.

Upozornění pro rodiče, čeho si mohou všimnout (příklady)

- Dítě nemá kamaráda, s nímž by trávil volný čas, s nímž by si telefonovalo apod.
- Za dítětem nepřicházejí domů spolužáci nebo jiní kamarádi.
- Dítě není zváno na návštěvu k jiným dětem.
- Zvyšuje se nechuť jít ráno do školy, zvláště když dříve mělo dítě školu rádo. Dítě odkládá odchod z domova, případně je na něm možno při bedlivější pozornosti pozorovat strach. Ztrácí chuť k jídlu.

- Dítě nechodí do školy a ze školy se vrací nejkratší cestou, případně střídá různé cesty, prosí o dovoz či odvoz autem.
- Dítě chodí domů ze školy hladové - agresori mu berou svačinu nebo peníze na svačinu.
- Usíná s pláčem, má neklidný spánek, křičí ze snu, např. "Nechte mě!"
- Dítě ztrácí zájem o učení a schopnost soustředit se na ně.
- Dítě bývá doma smutné či apatické nebo se objeví výkyvy nálad, zmínky o možné sebevraždě. Odmítá svěřit se s tím, co je trápí.
- Dítě žádá o peníze, přičemž udává nevěrohodné důvody – např. opakovaně říká, že je ztratilo, příp. doma krade peníze.
- Dítě nápadně často hlásí ztrátu osobních věcí.
- Dítě je neobvykle, nečekaně agresivní k sourozencům nebo jiným dětem, možná projevuje i zlobu vůči rodičům.

V případě **podezření na šikanování** spolupracuje pedagog s ostatními pedagogy, zajišťuje bezpečné prostředí pro případnou další činnost, pedagogický pracovník zahájí neprodleně zjišťování okolností případné šikany, spolupracuje se školním metodikem prevence a výchovným poradcem, informuje o případu ředitele školy. Probíhá vzájemná komunikace.

Škola odmítá násilí a zneužití moci.

Škola má nastavená srozumitelná pravidla v chování ve školním řádu. Ve třídě jsou nastavena třídní pravidla. V případě potřeby škola zajistí třídnické hodiny (žáci mohou mluvit o pocitu bezpečí ve škole).

Škola má nastavené důsledky za porušení pravidel u žáků.

Při řešení šikany je nutné nejprve posoudit a odhadnout závažnost šikany. Zvážit, zda škola bude řešit situaci sama nebo požádá o pomoc zvenčí (PPP, SPC, neziskovou organizaci).

Vyšetřování prokázané šikany

Počáteční šikana

- rozhovor s těmi, kteří na šikanu upozornili, a s oběťmi
- nalezení vhodných svědků
- individuální, eventuálně konfrontační rozhovory, se svědky (nikoliv konfrontace oběti a agresorů)
- zajištění ochrany obětem
- rozhovor s agresory - případně konfrontace mezi nimi
- upozornění rodičů oběti i agresora na možnost spolupráce s odborníky
- škola nesmí bagatelizovat agresivní chování, nenutit žáka k rozhovoru před ostatními žáky, řešit problém věcně, nezastrašovat, předjímat recidivu útočníka
- třídnická hodina, třídní schůzka.

Pokročilá šikana s neobvyklou formou

Výbuch násilí skupiny proti jednotlivci či minoritní skupině:

- překonání šoku pedagogického pracovníka a bezprostřední záchrana oběti, zalarmování pedagogů na poschodí, informování vedení školy
- domluva pedagogických pracovníků na spolupráci a postupu vyšetřování
- zabránění domluvě agresorů na křivé výpovědi
- pokračující pomoc a podpora oběti
- nahlášení Policii ČR
- zahájení vlastního vyšetřování, rozhovor s obětí a informátory, rozhovor se svědky, rozhovor s agresory.

Krizový plán školy

Prvotní reakce školy:

- **Okamžitá ochrana oběti** – žáka co nejdříve předat rodičům, kteří budou seznámeni s tím, co se stalo, než se rodiče do školy dostaví, může být tento žák přemístěn dle závažnosti případu do jiné místnosti (kabinet, ředitelna), kde je zajištěn dohled dospělé osoby – vyjádří podporu a pochopení oběti.
- dohoda o vzájemné informovanosti mezi rodiči a školou (rodiče – podání příp. zprávy o specializovaném vyšetření žáka, škola - seznamování s průběhem řešení případu)
- **Oddělení agresorů od kolektivu** ostatních žáků ve třídě – bezprostředně po zjištění šikany, aby nemohli ovlivnit svědky.
- **Rozhovory se svědky** (výpovědi všech žáků jsou pečlivě zaznamenány) – zaznamenání výpovědi musí být jasné a přesné. Je nutno zjistit :
 - 1 Kdo je oběť
 - 2 Kdo je agresor
 - 3 Kde šikana trvá
 - 4 Jak dlouho trvá
 - 5 Jakou formou
- **Zjištění poznatků ostatních žáků ze třídy**
- **Individuální rozhovory s agresory**
- **Zaslání dopisu rodičům aktérů šikany**, aby se dostavili k v určenou dobu k jednání do školy.

Seznámení pedagogů školy s případem šikany:

Na mimořádné schůzce svolané ředitelem školy po zjištění všech faktů okolnosti případu jsou **všichni pedagogové seznámeni s celým případem**, jak k případu došlo, jak byl zjištěn, jak se vyšetřuje, jaké výchovné opatření vedení školy navrhuje a **jak se bude dál pracovat s klimatem této třídy. Pedagogové odsouhlasí výchovné opatření pro agresory šikany.** Z porady je vyhotoven zápis, kde je dohodnut jasný postup školy.

Školní metodik prevence následně znovu upozorní všechny pedagogy na existenci

MP MŠMT Čj.: 21 291/2010-28, doporučí jej k opětovnému prostudování. Vyzve pedagogy, aby využívali např. monitorování chování žáků o přestávkách nejen ve třídách, ale především v odlehlých prostorách areálu školy.

Při výskytu jakéhokoli náznaku takového chování mají učitelé okamžitě informovat vedení školy a ŠMP či VP.

Individuální schůzky rodičů aktérů celého případu (agresorů, oběti)

Schůzky rodičů agresorů budou probíhat jednotlivě za přítomnosti výchovného poradce, školního metodika prevence, příp. zástupce vedení školy, třídního učitele. Je vhodné, aby se na schůzku dostavili pokud možno oba rodiče žáka. Rodiče jsou seznámeni s celým případem a výchovným opatřením, které bude agresorovi ze strany školy uděleno. **Je zhotoven zápis z jednání**, který obdrží jak škola, tak rodiče. Zápis z jednání je stvrzen podpisem obou jednajících stran. **Rodičům je nabídnuto případné specializované vyšetření žáka** (např. PPP, SVP). Záleží na závažnosti a okolnostech případu.

Následně proběhne **schůzka s rodiči oběti**, kteří budou také velmi podrobně **seznámeni s řešením případu a s výchovnými opatřeními**, které škola učinila k nápravě situace. Také tito rodiče obdrží podepsaný zápis z jednání.

Zúčastnění rodiče budou seznámeni s dalšími postupy školy v rámci ošetření vztahů mezi žáky ve třídě (odborná pomoc – etoped, uskutečnění dlouhodobého prožitkového programu

odbornou institucí pro tuto třídu)

Mimořádné třídní schůzky rodičů (důležité je načasování schůzek, po udělení výchovných opatření)

Je v kompetenci vedení školy, zda **proběhnou třídní schůzky s rodiči** na celé škole, nebo ve třídách, u nichž mohou nastat podobné potíže, či jen ve třídě, v níž se šikana vyšetřovala.

Na schůzce jsou **rodiče obecně seznámeni s případem**, průběhem vyšetřování a následným ošetřením vztahů např. odbornou institucí.

Rodiče **jsou seznámeni s přímými a nepřímými znaky šikany**, mají možnost získat kontakty odborných institucí, které se šikanou zabývají, na schůzce může být přítomen odborný pracovník, který zodpoví případné dotazy rodičů.

Rodiče jsou ubezpečeni, že se **škola** snaží tomuto soc. nežádoucímu jevu předcházet a pokud je zjištěn, **umí jej kvalitně vyřešit**. Pokud rodič požádá o pomoc, pedagog aktivně naslouchá a situaci prošetří.

Třídnická hodina pro žáky:

Žáci školy jsou obecně informováni o případu a vyřešení šikany na škole, mají možnost formou dotazů se informovat podrobněji o šikaně. Třídními učiteli jsou žákům opětovně připomenuty varianty přímých a nepřímých znaků šikany a to přiměřeně ke svému věku.

Jsou opětovně informováni o možnosti kam a na koho se obrátit pokud budou oni svědky nebo obětí šikany. (VP, TU, ŠMP, rodiče, tel. kontakt na krizové linky)

Výchovná opatření:

- 1. Napomenutí a důtka třídního učitele, důtka ředitele**, podmíněčné vyloučení a vyloučení ze studia na střední škole.
- 2. Snížení známky z chování**
- 3. Převedení do jiné třídy**, pracovní či jiné výchovné skupiny
- 4. Doporučení rodičům** obětí i agresorů návštěvy v ambulantním oddělení střediska výchovné péče pro děti a mládež (SVP)

V mimořádných případech se užijí další opatření:

- Doporučení rodičům na **dobrovolné umístění dítěte do pobytového oddělení SVP**, případně doporučení realizovat dobrovolný diagnostický pobyt žáka v místě příslušném diagnostickém ústavu.
- **Podání návrhu orgánu sociálně právní ochrany dítěte k zahájení řízení** o nařízení předběžného opatření či ústavní výchovy s následným umístěním v diagnostickém ústavu.
- **Vyrozumění policejního orgánu**, došlo-li k závažnějšímu případu šikanování (ublížení na zdraví, omezení osobní svobody, loupež, vydírání, znásilnění, pohlavní zneužití, šíření pornografie, nebezpečné vyhrožování, pronásledování).
Trestně odpovědnou je osoba starší 15 let.
Kdo se dozví, že jiný spáchal trestný čin, je povinen to bez odkladu oznámit policejnímu orgánu.

Šikana zaměřená na učitele

- odpovědnost za řešení šikany nese vedení školy, také zřizovatel,
- šikana učitele je specifická tím, že žák se dostane do pozice větší moci než učitel,
- pedagoga oslabuje názor, že kompetentní pedagog s udržováním kontroly ve třídě problém nemá,
- vedení školy vyjadřuje podporu pedagogům, vytváří atmosféru důvěry,
- pedagog oznamuje podezření na šikanu své osoby vedení školy, ŠMP, VP,

- pedagog se vyhýbá řešení konfliktu a konfrontaci ze strany žáka před celou třídou,
- pedagog činí výuku srozumitelnou, zajímavou, očekává úspěch žáků, nezesměšňuje žáky,
- v případě bezprostředního ohrožení pedagoga přivolá pedagog pomoc, odejde ze třídy, požádá o spolupráci kolegu při zajištění dohledu nad žáky,
- pro třídu, kde se šikana odehrávala, zajistí škola intervenční program.

Webové odkazy

www.minimalizacesikany.cz

www.sikana.org

www.internetporadna.cz

www.linkabezpeci.cz

www.ochrance.cz

www.e-nebezpeci.cz

www.Horka-linka.cz

Mgr. Marie Šnokhousová (ŠMP)